

Bölüm 3

DİYARBAKIR'DA KENTSEL BÜYÜME SÜRECİNİN İZLENMESİ VE MODELLENMESİ: MEKÂNSAL İSTATİSTİKSEL ANALİZ¹

Dündar DAĞLI²
Ayşe ÇAĞLIYAN³

GİRİŞ

'Kent; sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimidir' (Keleş, 1998). Tolun Denker (1976) tarafından kent, insanların ikamet ettiği ve faaliyetlerinin toplandığı, yüzyıllardan beri (Roma-Yunan antik çağı) devlet, politika, ticaret ve kültürün bir araya gelerek zirveye ulaştığı ve tüm görüntüsü içinde en komplike şekilde oluşmuş bir kültürel peyzaj olarak tanımlanmıştır. Kentleşme ise geniş anlamıyla kentte yaşayan nüfus miktarının ve bir coğrafi alanda yaşayan kentli nüfusun toplam nüfus içindeki payının artma süreci olarak iki boyutuyla açıklanabilir (Aliagaoglu & Uğur, 2010). Tümertekin'in aktardığına göre Keleş (1961), kentleşmeyi bir ülke ya da bölgede kent olarak kabul edilmiş yerleşmelerde yaşayan nüfusun oranının artması şeklinde tanımlamaktadır (Tümertekin, 1973).

Kentleşme sadece demografik değil aynı zamanda ekonomik, toplumsal ve siyasal boyutlu bir kavramdır. Keleş (2015)'e göre ekonomik gelişmelerin yanında kentsel büyümeyle birlikte ortaya çıkan toplum yapısında iş bölümü, uzmanlaşma yaratan, insan ilişkilerinde değişikliğe neden olan nüfus birikim sürecidir (Işık, 2005; Aliagaoglu & Uğur, 2010; Keleş, 2015). Bu yönüyle kentleşme kavramı,

¹ Bu çalışma birinci yazarın doktora tezinden üretilmiştir. Fırat Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) tarafından ISBF. 19.04 proje numarası ile desteklenmiştir.

² Arş. Gör. Dr. Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Coğrafya Bölümü, ddagli@firat.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-7338-4445

³ Doç. Dr. Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Coğrafya Bölümü, acaglayan@firat.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-0268-2127

KAYNAKÇA

- Aliğaoğlu, A., & Uğur, A. (2010). *Şehir Coğrafyası*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Ayazlı, I. E. (2019). Monitoring of urban growth with improved model accuracy by statistical methods. *Sustainability (Switzerland)*, 11 (20). Doi: 10.3390/su11205579
- Bhatta, B. (2009). Analysis of urban growth pattern using remote sensing and GIS: A case study of Kolkata, India. *International Journal of Remote Sensing*, 30 (18), 4733–4746. Doi: 10.1080/01431160802651967
- Bhatta, B. (2009). Modelling of urban growth boundary using geoinformatics. *International Journal of Digital Earth*, 2 (4), 359–381, Doi: 10.1080/17538940902971383
- Dağlı D. & Çağhyan, A. (2019). Diyarbakır'da Şehirselsel Büyüme Etkileyen Değişkenlerin Coğrafi Analizi. 1. *İstanbul Uluslararası Coğrafya Kongresi*, 20-22 Haziran 2019, İstanbul, (ss. 294-296)
- Dutta, I., & Das, A. (2019). Application of geo-spatial indices for detection of growth dynamics and forms of expansion in English Bazar Urban Agglomeration, West Bengal. *Journal of Urban Management*, 8 (2), 288–302. Doi: 10.1016/j.jum.2019.03.007
- Fang, C., & Yu, D. (2017). Urban agglomeration: An evolving concept of an emerging phenomenon. *Landscape and Urban Planning*, 162, 126–136. Doi: 10.1016/j.landurbplan.2017.02.014
- Işık, Ş. (2005). Türkiye'de kentleşme ve kentleşme modelleri. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14 (1-2), 57-71
- Karadoğan, S. (2015). Yerleşmeye etkileri açısından Diyarbakır kenti ve yakın çevresinin doğal peyzaj unsurları. *Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri kültürel peyzajı içinde* (s. 1-16). Diyarbakır: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yayınları
- Keleş, R. (1961). *Şehir ve Bölge Planlaması Bakımından Şehirleşme Hareketleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: İmge Kitabevi
- Keleş, R. (2015). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi
- Li, C., Li, J., & Wu, J. (2018). What drives urban growth in China? A multi-scale comparative analysis. *Applied Geography*, 98, 43–51. Doi: 10.1016/j.apgeog.2018.07.002
- Liu, X., Li, X., Chen, Y., Tan, Z., Li, S., & Ai, B. (2010). A new landscape index for quantifying urban expansion using multi-temporal remotely sensed data. *Landscape Ecology*, 25 (5), 671–682. Doi: 10.1007/s10980-010-9454-5
- Northam, M.R. (1979). *Urban Geography*. New York: John Wiley & Sons
- Patriche, C. V., Pirnau, R., Grozavu, A., & Rosca, B. (2016). A comparative analysis of binary Logistic Regression and Analytical Hierarchy Process for landslide susceptibility assessment in the Dobrov River Basin, Romania. *Pedosphere*, 26 (3), 335–350. Doi: 10.1016/S1002-0160(15)60047-9
- Patriche, C.V., Vasiliniuc, I. & Biali, G. (2015). Quantitative evaluation of landslide susceptibility in the Bârlad Basin. *Environmental Engineering and Management Journal*, 14 (9), 2229-2236. Doi: 10.30638/eemj.2015.237
- Rahaman, M., Dutta, S., Sahana, M., & Das, D. N. (2018). *Analysing urban sprawl and spatial expansion of Kolkata urban agglomeration using geospatial approach*. In Applications and Challenges of Geospatial Technology: Potential and Future Trends (pp. 205–221). Springer International Publishing. Doi: 10.1007/978-3-319-99882-4_12
- Ramachandra, T. V., Aithal, B. H., & Sowmyashree, M. V. (2014). Urban structure in Kolkata: metrics and modelling through geo-informatics. *Applied Geomatics*, 6 (4), 229–244. Doi: 10.1007/s12518-014-0135-y

- Sharma, R., & Joshi, P. K. (2013). Monitoring urban landscape dynamics over Delhi (India) using remote sensing (1998-2011) inputs. *Journal of the Indian Society of Remote Sensing*, 41(3), 641–650. Doi: 10.1007/s12524-012-0248-x
- Siddiqui, A., Siddiqui, A., Maithani, S., Jha, A. K., Kumar, P., & Srivastav, S. K. (2018). Urban growth dynamics of an Indian metropolitan using CA Markov and Logistic Regression. *Egyptian Journal of Remote Sensing and Space Science*, 21 (3), 229–236. Doi: 10.1016/j.ejrs.2017.11.006
- Sudhira, H. S., Ramachandra, T. V., & Jagadish, K. S. (2004). Urban sprawl: Metrics, dynamics and modelling using GIS. *International Journal of Applied Earth Observation and Geoinformation*, 5 (1), 29–39. Doi: 10.1016/j.jag.2003.08.002
- Tolun-Denker, B. (1976). *Şehir İçi Arazi Kullanılışı*. İstanbul: İstanbul Üniv. Edeb. Fak. Yayınları
- Tözün, V. (1941). Diyarbakır şehir coğrafyası. *Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yıllık Araştırmalar Dergisi*, 1, 481-498
- Traore, A., & Watanabe, T. (2017). Modeling determinants of urban growth in Conakry, Guinea: A spatial logistic approach. *Urban Science*, 1 (2), 12
- Tümertekin, E. (1973). *Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları